

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. XI. Conjux, qui malâ fide dubius de impedimento dirimente contrahit, nullo pacto petere potest debitum: tenetur tamen reddere alteri bonâ fide possidenti. Afferenti se fictè contraxisse non ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

dubium est, an res illa sit tua; legi autem certæ non derogatur per dubium: ergo non licet in dubio re illâ uti.

Responderet fortè quispiam: est lex certa, aliquem non posse uti re alienâ invito rationaliter domino: jam autem in dubio dominus non est rationaliter invitatus, propter d. Reg. *In pari causa melior est conditio possidentis*, cui voluntas domini debet esse conformis. Unde in hoc casu usus ille nequidem materialis iniustitia videtur esse; nam recta ratio dicat, quòd possim uti re alienâ ex beneplacito veri domini.

Ut ut sit de hoc simili: sufficit in præsentis casu, ut Matrimonium bonâ fide ab initio fuerit initum, ex quo contrahentes acceperunt certam possessionem juris petendi, & reddendi debitum, quo jure non possunt privari per dubium superveniens. Siquidem lex castitatis solum dicit: non potest quis uti illâ personâ, nisi fuerit uxor sua, sive potius prohibet usum personæ, quam constat, non esse suam. Porò in casu proposito, stante illo dubio, & certâ possessione, ille qui dubitat, prudenter practicè judicat, illam esse suam, sive non judicat prudenter, esse non suam. Unde talis petens debitum, non exponit se periculo fornicationis, ut sup. adhuc dixi: nam eo ipso quòd accedat ad eam, quam possidet bonâ fide, accedit ad eam, ad quam habet jus accedendi; quod satis est, ut non sit formaliter actus fornicationis.

Quid ergo, inquis, si quis ab initio dubius de impedimento, malâ fide contraxerit? Audi quod sequitur,

CONCLUSIO XI.

Conjux, qui malâ fide dubius de impedimento dirimente contraxit, nullo pacto perere potest debitum: tenetur tamen reddere alteri bonâ fide possidenti. Afferenti se fictè contraxisse, non tenetur alter regulariter credere.

340. *Probatur prima pars ex c. 2. de secund. nupt.*
Prima pars est expressa decisio juris Canonici cap. Dominus, de Secund. Nup. Casus erat: quidam Christiani erant in captivitate Saracenorum, quidam de his conjugati, nullâ certitudine habitâ de morte uxoris, contrahebant secunda Matrimonia. Quærebatur, an deberent sic remanere? Respondet Papa: *Vt nullus amodo ad secundas nuptias migrare presumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux ejus. Si verò aliquis vel aliqua id hæcenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, quæ sibi nupsit (scilicet bonâ fide) debitum non denegat postulanti: quod à se tamen non veni nullatenus exigendum.*

Probatur ex ratione.
 Ratio est: quia talis est possessor malæ fidei: neque enim poterat, stante illo dubio propriè

dicto, sinè peccato mortali contrahere, ut patet ex dictis præcedenti Conclusionè. Porò possessio malæ fidei nemini debet, nec verò potest, suffragari, seu jus aliquod tribuere; argumto à simili in præscriptione, de qua scriptum est cap. fin. de Præscript. *Quoniam omne, quod non*

est ex fide, peccatum est, synodali judicio desinimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica quàm civilis, cum generaliter sit omni constitutioni & consuetudini derogandum, quæ absque peccato mortali non potest observari. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte habeat alienæ rei conscientiam. Et Reg. 2. de Reg. Juris in 6. *Reg. 2. in ait: Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.* 6

Dubitas: quis sit possessor bonæ fidei, & quis malæ fidei possessor? Consule Gloss. in d. Reg. in principio, & dicit tibi: *Ille dicitur bona fidei possessor, qui putat se dominum rei, quam possidet, & ignorat rem esse alienam. E contra verò is dicitur malæ fidei possessor, qui habet conscientiam rei alienæ.*

Hanc Glossam sequitur Covarr. ad d. Reg. *Covarr. part. 2. §. 7. n. 1.* dicens: Bonæ fidei possessoris est, qui justè credit rem, quam possidet, ad se pertinere, l. Bonæ fidei, ff. de Verb. signif. ubi bonæ fidei emptor dicitur, qui credit venditorem tradentem esse dominum: ac subinde credit, rem venditam titulo emptionis in ejus dominium transiisse.

Igitur in casu nostro, bonæ fidei possessor est, qui justè credidit mulierem, quam possidet, ad se pertinere, & ignorat, eam non esse suam: malæ autem fidei possessor est, qui nunquam justè credidit, nec justè credit, mulierem, quam possidet, ad se pertinere. Jam autem neque ex jure, neque ex ratione probari potest, possessionem malæ fidei potius tribuere jus utendi muliere, quàm aliâ quâcumque re; sed qui accipit aliam rem, dubitans, an sua vel alterius esset, nequit eâ uti: ergo consimiliter, qui accipit mulierem, dubitans an sua esset, an non, nequit eâ pro libito suo uti, dubio illo perseverante: ergo illicitè ab ea petit debitum, cum nullum jus habeat petendi.

Et ecce ratio primæ partis Conclusionis, quam docent Omnes cum Glossa 34. q. 1. & 2. in Sum. verb. *Vtraque questio*, ubi sic ait: *Si mulier credit suum maritum mortuum, & habet justam causam credendi, licitè potest contrahere: si autem dubitat de morte viri, & contraxit; licet non debeat contrahere, tenetur tamen reddere debitum petenti; sed ipsa non potest exigere.*

Sed quare tenetur reddere, cum malæ fides, seu possessio malæ fidei, ut jam dictum est, nemini debeat patrocinari seu suffragari? Deinde: si dubium sit de morte prioris conjugis, hujus possessio prævalet; ergo non potest reddi debitum posteriori conjugi.

Respondeo: tenetur reddere, quia cum alter bonâ fide possideat, ut supponitur, non debet jure suo spoliari ob malam alterius fidem, dum non constat Matrimonium fuisse nullum. Sicut constat in præscriptione, in qua malæ fides prioris possessoris non nocet bonâ fide possidenti.

Ita

Impugnatur.

339. *Resolutio finalis.*

cap. fin. de Præscrip.

341. *Quis sit possessor bonæ fidei, & quis malæ.*

342. *Quis possessor bonæ fidei in no- stro casu.*

Prima pars Conclus. est communis.

343. *Duplex questio.*

Responso.

Sanchez.

Ita Sanchez lib. 2. disp. 42. n. 2. Igitur reddenti non suffragatur mala fides, quæ ipse contraxit; sed bona fides seu possessio bonæ fidei alterius, cum quo contraxit. Cumque hæc certa sit, possessio verò prioris viri dubia, quia dubitatur de ejus vita, ideo prævalet.

344.
Obligatio
ejus, qui
malâ fide
contraxit.

Oportet tamen illum, qui malâ fide contraxit, statim inquirere de veritate rei, ne exponatur periculo reddendi non conjugii; & petenti antè illam inquisitionem tenetur revelare suam dubitationem, si commodè possit, & speret, id profuturum, ut interim non petat; quòd si persistat in petitione, reddendum est debitum, nisi ita possit probare incertitudinem Matrimonii, ut & ipse incipiat dubitare; tunc enim non tenetur reddere petenti, nisi præmissò debito examine, juxtà dicta Concluf. præced.

345.
Conjux dubitans non tenetur reddere, quando aliunde excusatur.

Imò, secundum unam sententiam, non tenetur reddere, quamdiu manet dubium; quia alter non habet jus exigendi. Et generaliter, ut sup. adhuc diximus, conjux dubitans non tenetur reddere, quando aliunde excusatur; sive, quando cumque is, qui bonâ fide contraxit, non habet jus petendi, v. g. intrâ primum bimestre antè consummatum Matrimonium, vel post commissum adulterium; siquidem tunc copula non est debita, juxtà alibi dicta & dicenda; & ideo negari potest absque ullo periculo injustitiæ, & per consequens, nec potest reddere, ut patet ex dictis Concluf. præced.

Additio ex
Aversa.

Addi potest (inquit Aversa q. 21. sect. 2. §. Limitatur tamen) etiam post bimestre, si fecerit, quæ dubitet, non teneri reddere & consummare Matrimonium, donec sufficiens diligentia fiat: quia si postea detegatur verum impedimentum, & nullitas Matrimonii, magnum damnum pateretur, & majus, si erat virgo, ob quod non est cogenda reddere. Sic ille.

346.
Quando sit
vera.

Quod verum existimo, quando bonâ fide contraxisset. Sin autem malâ, sibi ipsi debet imputare, quòd patitur tale damnum; nam antequam contraheret, debuisset illam diligentiam adhibere, & antè eam non contrahere.

Sed quid si eam adhibuerit, & perseverante nihilominus dubio, contraxerit? Respondeo: vel licitè contraxit cum tali dubio, ut Aliqui volunt; & sic patet, quòd teneatur reddere, non obstante damno virginitatis, quod est intrinsicum usui Matrimoniali, ad quem se obligavit per talem contractum. Sin autem illicitè, & malâ fide, ut Alii docent, etiam sic tenetur reddere, si alter bonâ fide processerit, certus moraliter de valore Matrimonii, cum jam acquisiverit jus ad actum conjugalem, à quo non potest impediri, nisi pro tempore à lege determinato; & sicut dixi, virgo, quæ malâ fide contraxit, sibi imputet, si damnum patitur.

347.
Quid si
uterq; malâ
fide contra-
xerit.

Dixi consultò: Si alter bonâ fide processerit &c. Quia si & ipse dubius contraxerit, non præmissâ diligentia, liquet profectò, quòd neuter possit petere, aut reddere; quia uterque malâ fide contraxit, adeoque ex tali contractu nullum jus acquisivit petendi debitum.

Moralis

Cæterum, ut aliquis excusetur à reddendo

debito, videtur sufficere moralis certitudo invaliditatis. Hæc autem dicitur, quæ talis est, ut tunc non credere imprudentia sit. Posito ergò tali iudicio certo de invaliditate, non potest quis habere iudicium prudens de bonitate redditionis: nam sic esset prudens simul & imprudens circa eandem actionem; prudens, ut supponitur; imprudens verò, quia finè imprudentia non potest judicare, illud Matrimonium valere, & per consequens, redditionem debiti esse bonam. Alioqui, quando non est talis certitudo, quamvis adit speculativum aliquod dubium vel probabilitas de invaliditate aut malitia copulæ; practicè tamen propter possessionem alterius iudicat prudenter, hic & nunc esse licitum & obligatorium reddere debitum possidenti.

certitudo
nullitatis
Matr. ex-
cusat à red-
dendo.

Contra, inquis: hic dubitat, an accedat ad suam: ergò dubitat practicè, an fornicetur: fornicatio enim est accessus ad non suam. Confirmatur; bene sequitur: accedit ad non suam, ergò fornicatur: Antecedens est sibi dubium, ergò & consequens; & ita accedit dubitans, an fornicetur; & consequenter peccat lethaliter, quia practicè dubitat.

348.
Objectio.

Respondet Sanchez sup. n. 53. Fornicatio est accessus ad certò cognitam non esse suam. Ad confirmationem ait: potest Antecedens esse dubium, & consequens certum; ut si videam à longè hominem, dubitans an homo sit: bene inferitur: video hominem, ergò ens; cum tamen Antecedens dubium sit, & consequens certum. Hæc ille.

Solutio
Sanchezij.

Sed enim, dicit aliquis: si requiritur certa cognitio non suæ, ut accessus ad eam sit fornicatio: ergò in dubio non solum erit licitum reddere, sed etiam petere; quia nunquam erit accessus ad certò cognitam non esse suam; atque adeò nunquam erit fornicatio, estò uterque malâ fide contraxisset.

349.
Replicatio.

Videtur hanc objectionem olfecisse Mart. Perez de Matr. disp. 53. sect. 3. n. 7. ubi sic ait: Ad rationem dubitandi, concessâ Majore, negatur Minor: nam licet ille dubitet speculativè, non tamen practicè, ratione certæ possessionis, quæ dat illi jus ad petendum debitum, & ad deponendum omne dubium practicum. Unde negatur se exponere periculo fornicationis, eum practicè non dubitet, & fornicatio sit accessus ad certò, vel cum dubio pratico cognitam non esse suam. Sic ille.

Solutio ex
Perezio.

Iam autem dum uterque malâ fide contraxit, est accessus ad cognitam cum dubio pratico non esse suam; quippè contractus iste non est ratio sufficiens dubium istud speculativum deponendi, seu potius cum illo agendi; & ideo dici debet practicum, utpote à quo proximè actio subsequens reguletur. Porro in casu nostro non regulatur ille accessus proximè ab illo dubio; sed à iudicio certo de possessione ejus, qui bonâ fide contraxit, & quæ jus tribuit petendi debitum. Vide dicta Concluf. præced. ubi plura ad hoc propositum.

Sed quid si conjux habeat probabilem opinionem

350.

Quid si probabilis sit mortis, & probabilis vita conjugis, ex eod.

nionem impedimenti, v. g. vitæ prioris conjugis, & similiter probabilem opinionem mortis ejus? Respondet Perez sup. sect. 4. n. 3. posse reddere & petere. Opinio autem probabilis (inquit ille) est; quæ firmâ ratione fulcitur, neque contra se habet rationem convincentem; si enim illam haberet, jam non opinio, sed error esset. Contingere autem potest, ut uni probabiliter opinanti ratio aliqua in contrarium videatur convincens, sed non ideo probabilitatem opinio amittit: nam licet quis solvere illam rationem nequeat, alius tamen solvere poterit, & hoc sibi debet alter persuadere; cum sæpè multæ rationes uni insolubiles repræsententur, quæ tamen ab aliis facillimo negotio solvuntur. Quare imprudenter procederet quis, si ob hanc causam aliorum opiniones, quæ ut probabiles circumferuntur, improbables judicaret. Sic ille.

351. Licetum est petere & reddere, juxta Perez, si contraxerint bonâ fide.

Benè an malè, relinquo aliorum judicio; quia res non est hujus loci. Sed quæritur solum: an suppositâ verâ probabilitate pro vita & morte prioris conjugis, licitum sit petere & reddere debitum, accommodando se opinioni probabili, quod obierit. Respondet Perez sup. n. 5. affirmativè, si cum hoc opinione contraxerint bonâ fide. Quia tunc nulla stat possessio pro priore conjugè, quem constat mortuum esse firmâ ac probabili ratione. Ita hic Auctor.

An tales possint contrahere bonâ fide.

A quo peto; sed nunquid cum hac opinione bonâ fide contrahunt? Nonne jus positivum requirit certitudinem moralem de morte prioris conjugis? Planè, ut suo loco vidimus. Igitur tametsi probabile sit, priorem conjugem obiisse, equidem non est probabile, quod liceat cum tali opinione contrahere. Et ideo contrahitur malâ fide, qui contractus, ut sup. diximus, nullum tribuit jus petendi; & ideo prior conjugis manet in possessione, quem non constat certò mortuum esse.

352. Quomodo Perez intelligendus.

Atque adèd, quod hic docet Perez, intelligi debet, ut verum sit, de opinione probabili, superveniente Matrimonio bonâ fide, id est, cum morali certitudine mortis contracto. Quia tamen talis certitudo non requiritur in aliis impedimentis, v. g. consanguinitatis & similibus; sed ut aliqui bonâ fide contrahant, satis est, ut probabiliter opinentur, se non esse consanguineos; ideo Matrimonio sic contracto uti possunt, petendo & reddendo, donec moraliter certum sit, ipsos esse consanguineos.

Quid si consanguinitas probabiliter opinentur, Papam dispensasse, ex eod.

Quid ergò, inquis, si certò sciant, se esse consanguineos & probabiliter tantum opinentur, Pontificem dispensasse? Respondet Perez sup. jus impedimenti non esse certum, nec possidere, cum sit verè probabile esse jam sublatum per dispensationem; neque in illa re esse ullum dubium practicum.

Sed contra: etiam probabile est, non esse sublatum per dispensationem, ut suppono; nam si illud non est probabile, proculdubio impedimentum non possidet, & constat Matrimonium esse validum. Verum pone & illud esse probabile, cum impedimentum aliquando fuerit certum, & in possessione; dico, manere in possessione

Bosco de Matrim. Pars II.

quousque moraliter certum sit, Pontificem dispensasse; aut certè longè probabilius, ita ut major illa probabilitas vincat possessione impedimenti.

Alioqui scriptum est: *In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis*, Reg. 65. de Reg. juris in 6. Cum ergò impedimentum aliquando fuerit in possessione, in pari probabilitate dispensationis, & non dispensationis, potior erit conditio impedimenti; atque adèd tametsi probabile sit, jam sublatum esse impedimentum, non est probabile, quòd liceat contrahere Matrimonium cum illa probabili tantum dispensatione.

Aliud foret in dubio de ipso impedimento, v. g. quando dubitatur, vel solum probabile est, ipsum impedimentum aliquando extitisse; tunc enim libertas contrahentium est in possessione, adeoque pro ea, secundum Multorum sententiam, judicari potest, quando nunquam extitisse pariter probabile est; ac proinde licitè Matrimonium tunc contrahitur, & contracto quis utitur, donec certò constet de impedimento; vel ita probabilius, ut possessioni præjudicetur. Sic ego sentio, salvo meliori.

Et si à me quærat: quando conjux meritò possit esse certus de Matrimonii nullitate, & quando probabiliter dubitare. Respondet in primis Conclusio nostra: *Asserenti se fictè contraxisse, non tenetur alter regulariter credere*. Ita Scotus, præced. Conclusionem citatus.

Quem sequitur Sanchez sup. disp. 45. n. 3. dicens: Si tractetur de fide adhibenda viro respectu mulieris, ut ipsa teneatur, vel possit ei credere, asserenti se fictè consensisse, ut sic nequeat eo uti Matrimonio, & alii nubere: non tenetur regulariter ei neganti se verè consensisse fidem adhibere.

Probatur ex cap. *Per tuas*, de Probation. ibi: *Cum nimis indignum sit (juxta legitimas sanctiones) ut quod sua quisque voce dilucidè protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare*. Item: quia verisimilius est, modò mentiri, quam in contractu principali. Sic ille cum Scoto, sicut dixi, & Aliis, quos citat.

Et addit: id regulariter verum esse, etiamsi juret vir fictum illum consensum, nisi aliæ circumstantiæ concurrant. Enimverò tales possunt occurrere circumstantiæ & conjecturæ, ut prudens quilibet certò moraliter sibi persuadere possit, eum fictè consensisse. Et talis credulitas sufficit, ut mulier possit inire aliud Matrimonium; tum etiam, ut nequeat petere vel reddere debitum viro priori, qui fatetur se fictè consensisse. Quia (inquit Sanchez sup. n. 4.) certitudo metaphisica haberi nequit; cum ea, quæ ab hominis corde pendent, soli Deo nota sint: ergò sufficit certitudo moralis: hæc autem, cum jure definita non sit, nulla certior regula præscribi potest, quàm ut sit ea, quæ virum prudentè, attentis circumstantiis occurrentibus, certò redderet. Sic ille.

Quæ autem conjecturæ ad hoc sufficiant, committitur judicis arbitrio. Licet enim (inquit Sanchez sup. n. 5.) vir statim reclamet, ac juret, se non consensisse, possunt esse ea indicia, ut jure optimo fides ei adhibenda non sit; ut si dignius

353. Videtur impedimentum esse in possessione.

Quid si de ipso impedimento dubitetur.

Scotus.

354. Asserenti se fictè consensisse, non tenetur credere Sanchez.

Probatur per c. 10. de Probation.

355. Quid si vir juret? Non sufficit, nisi cum alijs circumstantiis, ex Sanchez.

356. Quæ sint illa circumstantiæ, ex eod.

Matrimonium se offerat. Credetur tamen dicenti, se non consensisse, quando testibus probat verisimilia signa ficti consensus.

Videtur etiam sufficiens conjectura, si, cum vir protulit verba consensus, in continenti revocat: potest enim præsumi per errorem ea verba protulisse: sicut cap. *Præterea*, de Testibus cogend. definitur, testem se in continenti retractantem admittendum esse, præsumique prius testimonium ex errore promanasse. Ita Richardus 4. dist. 29. a. 1. q. 3. & alii, quos sequitur Sanchez sup. n. 6.

Richardus.

357.
Quid sit incontinenti revocare suum consensum.

Quid autem sit in continenti retractare suum consensum, colligi potest ex Gloss. d. cap. *Præterea*, verb. *In continenti*. Id est, inquit, in eadem instantia iudicii, antequam loquatur partibus, vel antequam recedat à præsentia iudicis: quia postea subornatus præsumitur. Sed hoc posset intelligi, habito respectu ad qualitatem personæ: ut sic posset corrigere, vel addere etiam ex intervallo. Ergo similiter in casu nostro vir in continenti revocat, quando id facit, antequam recedat à præsentia conjugis, præsentem adhuc Parocho, & testibus; nam tunc merito per errorem & inadvertentiam, vel lapsum linguæ, videntur ea verba fuisse prolata.

358.

Potest intercedere aliquod intervallum temporis, ex Sanchez.

Imò tamen si aliquod temporis intervallum intercessisset, v. g. si intra triduum aperiat se fictè consensisse, aliudque Matrimonium ineat. Illa enim consensus ficti citissima manifestatio, & simul audere aliam uxorem ducere, videntur satis manifestare fictum consensum; non enim præsumendum est, si verè consensisset, tam citò fore, ut poeniteret, ac tam immemorem suæ salutis illum esse, ut auderet ad alias nuptias migrare.

Idemque dicendum, si transeat ad Religionem, vel suscipiat Ordines sacros. Quia est præsumendum, eligentem statum adeo perfectum & incompatibilem cum Matrimonio tantum scelus admittere velle, ut fraudet uxorem debito Matrimonio, aliudque irritum ipsa ineat, si consensus non fuerit fictus. Ita Sanchez cum Aliis sup. n. 7.

359.

Quid si vir sit longè dispar, ex eod.

Et n. 8. infert; esse similiter sufficiens iudicium, si vir, asserens se fictè consensisse, sit longè dispar; ita ut prudentis arbitrio vix credi possit, eum illam duxisse. Maxime, si talis vir ad Religionem transeat, aut suscipiat Ordinem sacrum. Alioquin viro non promoti ad alium statum, non est tutum fœminæ ad alias transire nuptias: cum passim exempla virorum, qui cæco amore capti nuptias valde impares celebrant, suppetant.

Quid si sit fide dignus, & sæpè communicet in anno.

Atque ut ea disparitas generis, divitiarum, statusque non inveniretur; & non statim declararet suam fictionem, postea tamen juramento eam firmat, & est alioqui fide dignus, & sæpè, vel saltem semel in anno, communicat, & bonorum consuetudine utitur, sufficit secundum Navarrum Manual. c. 22. n. 76. post Rosellam & Sylvestrum, quos sequitur Sanchez.

Navar. Rosella.

Imò (inquit hic Auctor) latius loquitur Adrianus 4. de Matr. q. 2. §. *Ad secundum*,

vers. *forte*: ait enim: Etsi post longum tempus vir patefaciat fictum consensum, si prius perditus erat moribus imbutus, & jam à cæpto eo tramite destiterit, poenitentiaque antea vitæ signa præbuerit, esse sufficiens signum ficti consensus: Sed credo (inquit Sanchez) magna debere esse hujusmodi signa, & talia, ut vir prudens omnino acquiescat, & rarissime hoc sufficere.

Porro sufficiens conjectura est, ut possit vir aliam ducere, si puella neget verum consensum se præstitisse, verisimilibus conjecturis metum patris comprobans; estque honestæ vitæ, & alii nubit: Ita Sanchez sup. n. 12. post Alios, quos citat. Et intelligo, inquit, non de metu cadenti in virum constantem; quia tunc frustra aliæ conjecturæ exigentur, cum Matrimonium esset irritum, quamvis fœmina verè consensisset.

Quid ergò si ambo conjuges asserant & jurent se fictè consensisse? Putas, quia id sufficiat, ut ad alias nuptias transeant? Pars negativa probatur: quia non satis est confessio impedimenti dirimentis, v. g. consanguinitatis, aut similis, facta ab utroque conjugum ad Matrimonium dissolvendum.

Sed (inquit Sanchez sup. n. 15.) meo iudicio longè dispar est ratio: quia reverà impedimenta possunt alià vià probari, cum externa sint; dissensus autem, cum in corde lateat, non potest alià vià probari, nisi per conjugum confessionem, licet conjecturæ aliæ possint adhiberi: & idè admittatur facilius in hoc casu utriusque conjugis confessio. Et ita Baldus l. fin. n. 21. Cod. de Hæred. instit. affirmat, dissensum in Matrimonio probari utriusque conjugis confessione: quod bene Greg. Lopez l. 5. verb. *La Iglesia* tr. 2. p. 4. dicit fortè procedere, nisi collusionis præsumptio adesset. Ita Sanchez.

Et fortassis nihil aliud voluerunt Paludanus & Antoninus, qui citantur pro parte negativa. Hæc sunt verba Antonini 3. part. tit. 1. c. 19. circa principium: Unde non crederetur eis, etiamsi ambo dicerent, se non intendisse contrahere; quia quilibet sic posset dicere, & sic dimittere uxorem ad placitum; & hoc, nisi signis evidentibus appareat, se illud non intendisse, sed simulasse: tunc enim iudicabit (Ecclesia) non esse Matrimonium, aliàs verbis eorum stabitur, quasi verè & cum intentione dicta sint. Hæc ille.

Puto ego, quòd Ecclesia præsumeret collusiones, nisi aliæ conjecturæ adhiberentur; & idè non dissolveret Matrimonium, ex qua dissolutione imminet periculum gravissimorum peccatorum, si reverà internè consenserint. Quàmvis enim dissensus in corde lateat, equidem dantur aliqua signa etiam evidèntia (ut loquitur D. Antoninus sup.) hujusmodi dissensus, præter confessionem conjugum. Et in re tanti momenti non est leviter procedendum.

Sed nunquid tale signum est protestatio, quâ alter conjugum ante Matrimonium protestatus

Atria: nus.

360.

An sufficiat quòd puella verisimiliter probeat metum, ex Sanchez.

Quid si ambo conjuges jurent se fictè consensisse.

361.

Sufficere putat Baldus. Et appropinquat Lopez, nisi præsumatur collusio, Sanchez.

362.

Pro parte negativa citantur Palud. & Anton.

Judicium Auctoris.

363.

Quid si

aliquis ante
Matr. pro-
teftetur se
nolle con-
sentire?
Opinio
Gloff. c. 26.
de Sponfal.

status est, se per nulla verba consentire? Au-
dite Gloff. cap. Tuo, 26. de Sponf. verb. Mu-
lierem, ibi: Sed pone, quod aliquis protestetur co-
ram pluribus, quod omnia, quæ dicet, vel faciet, non
faciet animo contrahendi Matrimonium, & postea
publicè dicat: Consentio in te: nunquid est hic
Matrimonium vel non? In casu isto dico, quod Ec-
clesia judicare debet pro Matrimonio, quia recurren-
dum est ad communem verborum intelligentiam, sup.
eod. Ex litteris, 1. Talia enim verba non possunt
servire suæ intentioni. Præterea: si probet, quod illa
verba potestatus fuit primò, potuit postea recedere ab
illa voluntate & consentire in illam, & hoc videtur
per illud, quod postea publicè facit: & si dicat, quod
adhuc tempore contractus erat in eadem voluntate,
non creditur ei, quia contra eum debet fieri inter-
pretatio, qui dolum adhibet. Id est, qui id facit si-
nè justa causa.

364.
Quomodo
eam intelli-
gat Navar.

Ita intelligit Navar sup. n. 78. ubi sic ait:
Peccat, qui sicetè contrahit Matrimonium cum
aliqua legitimis verbis, protestatus priùs sinè
justa causa per nulla verba quæ diceret, esse si-
bi animum contrahendi cum ea, quàmvis eam
carnaliter cognosceret, & in foro exteriori pro
Matrimonio judicaretur, juxtà Gloff. receptam
cap. Tua, de Sponfal. quia illa protestatio, quæ
facto contraria est, nil prodest, Gloff. cap. Cum
M. 9. de Conffit. verb. Sinè præjudicio.

Dixi: Sinè justa causa; quia si facit justa de
causa, putà ad scandalum aliquod notabile vi-
tandum, non peccat, neque judicaretur Matri-
monium in foro exteriori, propter defectum
consensus, secundum Omnes. Hactenus Navar.

Subscribo verba d. Gloff. cap. Cum M. ubi
protestatio non valet, ubi protestans per contrarium
factum directè obviat suæ protestationi nisi hoc
faceret justa de causa, ut in d. cap. Perlatum, de
Iis quæ vi.

365.
Conjonat
Sanchez.

Et eidem doctrinæ adhæret Sanchez sup. n.
22. dicens: Secundò intellige aliam partem, ut
non valeat protestatio, altero non consentiente,
præmissa, ut intelligatur, quando dolo facta
fuit, id est, citrà justam causam: secus si justa
causa adesset, ut si quis metu cogatur Matri-
monium inire, & clam protestetur, se minimè con-
sentire, valebit protestatio, nec ab ea videtur re-
cessum. Ac aliquibus interjectis, addit: debet
tamen metus hic esse cadens in virum constan-
tem, aliàs protestatio illa elancula non juvabit.

Quid ita? Nam tunc Matrimonium esset
irritum, quàmvis nulla facta fuisset protestatio,
& ille qui cogitur, verè consentisset.

366.
Distinctio
ipsius.

Putat Sanchez hic distinguendum esse sic:
si ea protestatio fiat altero conjuge sciente &
consentiente, valet, & per eam recessum videtur
à sequenti consensu, nec præsumetur Matri-
monium: si verò fiat altero ignorante, aut, si
seivit, dissentit protestationi, nihil prodest; sed
per sequentem consensum videtur ab ea re-
cessum.

Probatur
utraque
pars.

Probatur prior pars: quia cum alter consen-
sit, videtur cedere jure suo, & nolle contrahere
Matrimonium. Posterior verò pars probatur:
quia Matrimonium est contractus ex duorum

Bosco de Matrim. Pars II.

voluntate pendens; id autem generale est in
omni contractu hujusmodi; ut protestatio alte-
rius nihil juvet, nisi altero sciente & consen-
tiente facta sit. Sic ille sup. n. 19. allegans cap.
Cumanà, de Elect. cum Gloff. verb. Protestatio-
ne, in principio: Cui consenserunt Clerici & Ca-
pellani, alias non præjudicaret eis protestatio: sic
ergò protestatio valet; scilicet sciente & consen-
tiente parte, atque adeo à contrario sensu non
valet, ignorante vel non consentiente parte.

Rogas an requiratur consensus expressus, an
vero sufficiat tacitus, quando scilicet altero præ-
sente & tacente fit protestatio?

Consule Covarr. 4. Decret. p. 2. c. 2. n. 4.
ubi scriptum invenies. Hinc infero, non esse
in foro judiciali judicandum Matrimonium, si
quis ex consensu fœminæ protestetur, se nolle
conjugalem consensum præstare per quæcum-
que verba consensum illum significantia, ab ip-
so illo die proferenda; ac demum illa verba co-
ram pluribus proferat, modò de illa protestatio-
ne judici constet. Sic Abbas existimat in d. cap.
Tua nos, quem Felinus sequitur in cap. Cum M.
de Conffit. n. 80. nisi secuta foret copula car-
nalis post prædicta verba, per quam recessum
videtur à protestatione; quod Felinus expres-
sim adnotavit. Et licet sit dubium, an in hæc pro-
testatione sufficiat consensus tacitus alterius, qui
præsens tacet, an exigatur expressus: Ego ta-
men in Matrimonio crederem necessarium esse
consensum expressum, ne tantum Sacramentum
illusionem & levitatem contrahentium tractetur.
Sic ille. Quem sequitur Sanchez sup. n. 20,
& 21.

Quæro ergò: quid si ante copulam protesta-
tus fuerit, se nolle per eam consentire seu con-
trahere Matrimonium? Respondeo: valet pro-
testatio, si facta fuerit parte consentiente, juxtà
superiùs dicta. Nam jura idè præsumunt Ma-
rimonium ex copula, ne inducatur peccatum.
Hic autem protestatur, se velle peccare.

Unde etiam fallit hæc doctrina Covar. &
Sanchii, ubi Trid. obligat; nisi ea copula ha-
beretur coram Parocho & testibus; quippè ali-
ter per eam Matrimonium nequit contrahi, aut
ratificari; nisi fortè ante contractum fuisset ir-
ritò coram Parocho & testibus ita occultè, ut
in foro externo nequeat probari, juxtà alibi
dicta.

Cæterum benè observat Sanchez sup. n. 24.
hæc omnia de protestatione tradita deservire
foro externo: nam in foro interno, deficiente
vero consensu, non erit Matrimonium. Possè
tamen deservire foro interno, ut excusetur sic
fictè contrahens, ratione protestationis præmis-
sæ, ab habendo vero consensu, in casibus, in
quibus fictè consentiens tenebatur consentire.
Excusabitur enim in foro interno in casibus,
in quibus prodest protestatio in foro externo,
juxtà tradita: secus quando in illo foro non ex-
cusatur. Et ratio est; quia quando non juvat
protestatio, protestans est in dolo, & culpæ
reus: quando autem juvat, culpà vacat. Sic
ille.

367.
An requira-
tur expres-
sus consensus
alterius
partis. Opinio
Covar.

Abbas,
Felinus.

368.
Quid se-
antè copu-
lam proce-
stetur, se
nolle con-
sentire.

Quando
fallat opi-
nio Covar.

369.
In quo foro
procedat
hæc doctri-
na.

370. Præterea; quæ dicta sunt de aliis signis, ex quibus cognoscitur defectus interni consensûs: & ipsa deserviunt pro foro externo, ut in eo Matrimonium contractum dissolvatur, & conjuges putati possint ad alias nuptias transire. Enimverò in foro conscientia; ut notat Sanchez sup. n. 2. si tractetur de fide adhibenda viro respectu sui ipsius, credetur ei; secus in foro externo, nisi probet.

Probatio. Et ratio est; quia in foro conscientia; tantum agitur de salute spirituali alicujus, & componenda cum Deo conscientia: in foro autem externo de administranda justitia actori jus suum petenti: & inde est, ut in illo stetetur confessioni pro se vel contra se; in hoc autem allegatis & probatis: facile enim justitia everteretur, si confessioni soli litigantium standum esset. Item; quia verba externa, signa sunt affectuum cordis: at signa speciem præsumptionis, & conjecturæ indicant: sed in foro conscientia; locus non est præsumptioni; sed hæc veritati cedit. Tandem; quia nemo ita salutis suæ immemor præsumitur, ut quærens Deo reconciliari in interno foro, falsum deponat. Ita Sanchez, dicens; & ita fatentur Omnes.

371. Nihilominus etiam in foro interno possunt deservire, si tractetur de fide adhibenda viro respectu mulieris; ut ipsa teneatur vel possit ei recedere asserenti se fictè consensisse; ut sic nequeat in conscientia eo Matrimonio uti, petendo debitum vel reddendo, & alii nubere.

An mulier teneatur ei reddere debitum. Sanchez. Et quidem non tenetur reddere ei, qui simpliciter affirmat, se non consensisse, etiam aliis conjecturis seclusis, nisi denuò consentiat. Quia (inquit Sanchez sup. disp. 41. n. 52.) stante illà asseveratione, conjux ille nullum jus petendi habet; videturque juri Matrimonii renunciare; negando enim consensum concedit nihil sibi deberi.

372. Sed quid, si se retractet? Tenetur ei reddere, quando temerariè credidit; alioqui si probabiliter credidit, non tenetur fidem revocanti adhibere, donec prima indicia evaueantur; atque adeò non tenetur reddere, nisi revocatio sit tam gravis & verisimilis, ut teneatur credere. Unde si adhuc dubitet, non tenetur reddere, donec denuò alter consentiat.

Sin autem credat alteri asserenti se fictè consensisse, non potest petere nec reddere; quia dum credit, putat non esse Matrimonium. Non tenetur autem credere, nisi sint tales conjecturæ, ut credere convincatur; quales autem illæ sint, jam superius diximus. Sicque dum credere non convincitur, potest petere & reddere.

373. Quòd si probabiliter dubitet de valore Matrimonii, nequit petere, nec potest reddere, donec dubium deponat. Non petere; quia est dubium de valore Matrimonii. Non reddere; quia alter non est in possessione, nec jus petendi habet, donec se retractet. Si tamen adhibita sufficienti diligentia adhuc perseveret idem dubium,

potest secundum unam sententiam petere; quia est in possessione bonâ fide à se inceptâ, & proinde potest eâ uti. Ita Sanchez, citatis aliis Auctoribus. Et satis probabiliter.

Illud pro coronide ad calcem hujus Conclusionis addiderim; nimirum ob testimonium unius, etiam fide dignissimi & jurantis, interfuisse impedimentum dirimens, conjux non tenetur abstinere à Matrimonio contracto, impedimentumque credere. Tenetur tamen dubitare; atque adeò diligentiam adhibere ad assequendam veritatem; quâ adhibita, si nihil inveniatur, potest tutè conscientiam deponere; quia jam non habet justam dubitandi rationem, & ita potest suam possessionem tueri. Ita docet Sanchez cum aliis quos citat sup. n. 25. & sequentibus.

Audite Navar. Sum. cap. 22. latinè n. 82. Non tenetur (conjux) ad credendum subesse impedimentum, eò quòd unus testis, etiam fide dignus & juratus, & amicus, & proprius Parochus id ei assereret; quia licet dictum unius fide digni sufficiat, ut justè credere possit, secundum Gloss. singularem in l. Titio fundus, ff. de Condit. & demonstr. non tamen sufficit ad inducendam necessitatem credendi; ad id enim oportet esse duos, juxta cap. Cum à nobis, de Testib. in principio: Et Canonica & civilia jura sequentes districtius inhibemus, ne unius judicis, quantumcumque fuerit auctoritatis, verbo credatur in causis, sive cuilibet aliis contractibus questio agitur.

Minus (prosequitur Navar.) tenetur credere conjugi, etiam cum juramento affirmanti, se nunquam in illam consensisse, quando cum illa contraxit; & præsumere potest mentiri nunc cum, qui se tunc mentitum fatetur. Si tamen leviter credit, nec petere, nec reddere debitum potest, durante illà credulitate; quam tamen leviter conceptam leviter deponere potest, revocante conjuge suum dictum, vel habito illo pro mendacio, pro quali haberet Ecclesia, vel ob alia indicia, juxta mentem Richardi 4. dist. 27. a. 1. q. 4. Hactenus Navar. Concorditer ad ea, quæ sup. hæc Conclus. diximus & præced.

Rogat aliquis: Qualis ergò probatio impedimenti dirimens exigitur ad Matrimonium legitime contractum dissolvendum? Respondet Sanchez sup. n. 30. Quamvis ad impedendum Matrimonium, ne contrahatur, satis sit testis vel fama: at verò ad ipsum dissolvendum duo testes omni exceptione majores desiderantur: quia est causa gravissima, in eaque de magno præjudicio agitur. Habetur expressè c. 1. de Consang. ubi id docent Omnes. Sic ille.

Accipe verba textûs: Quocirca mandamus, quatenus utramque partem ante tuam presentiam convocaves, & facias testes (qui duo erant, ut patet ex principio) coram te jurare. Et infra: Inquisita vero diligentius veritate, si per testes circumspectos omni exceptione majores inveneris, quod primus vir supersitem quarto gradu consanguinitatis attin-

Sanchez.

An ob testimonium unius teneatur abstinere à Matr.

Sanchez.

374. Opinio Navarri.

Cap. 28. de Test.

Non tenetur credere conjugi affirmanti se non consensisse.

375. Qualis probatio impedimenti requiritur, ut Matr. dissolvatur, ex Sanchez.

git, non differas divortii sententiam promulgare. Ita Alex. III. Cassen. Abbati.

Ubi Gloss. verb. *Majores*, inquit: Illi dicuntur omni exceptione majores, qui repellere non possunt aliqua exceptione.

376. Et idem in hoc casu, ubi agitur de dissolven-
do Matrimonio ratione consanguinitatis, etiam
parentes & consanguinei sunt legitimi testes,
seu omni exceptione majores, quamvis in aliis
causis non forent; quia repellere non possunt;
arg. cap. *Videtur*, 3. Qui Matr. accus. poss. in
principio: Quod parentes, fratres, & cognati utriusque
sexus, in testificatione suorum ad Matrimonium
conjungendum, vel dirimendum, admittantur,
tam antiqua consuetudine, quam legibus approbatur.

Ratio. Et ratio subditur: Idem enim maxime parentes,
& si defuerint parentes, proximiores admittantur:
quoniam unusquisque suam genealogiam, tum testi-
bus & chartis, tum etiam ex recitatione majorum
scire laborat.

377. Nunquid etiam admittitur confessio utrius-
que conjugis, saltem dum est fama impedi-
menti? Respondeo si conjuges non stant pro Ma-
trimonio, sed vellent ejus dissolutionem, mini-
me ea sufficere. Quia confessio hæc, cum sit in
favorem contentium, nihil probat: & fama per
se non satis est; quia oportet impedimentum
plene probari; at fama ad summum semiplene
probat, ut alibi ostensum fuit.

Unde Celestinus III. cap. 5. de Eo qui con-
gatus. Conf. Super eo, inquit, quod postulas, utrum con-
gatus, qui, ante contractum Matrimonium, uxoris suae
consanguineam carnali commixtione cognovit, cum
id fateatur uterque, & aliqua pars vicinia hoc accla-
mare dicatur, sit ab uxore sua iudicio Ecclesiae sepa-
randus: Tua fraternitati respondemus, quod propter
eorum confessionem tantum, vel rumore vicinia sepa-
rari non debent, cum & quandoque nonnulli inter
se contra Matrimonium velint colludere, & ad con-
fessionem incestus facile prosilient, si suo iudicio cre-
derent per iudicium Ecclesiae concurrendum. Rumor
autem vicinia non adeo est iudicandus validus, quod,
nisi rationabiles & fide digna probationes acce-
dant, possit bene Matrimonium contractum irri-
tari.

378. Ubi Gloss. verb. *Confessionem*, objicit: Sed
videtur, quod confessioni standum sit, quia confessus
in iure pro iudicato habetur, Cod. de Confess. l. uni-
ca. Dicitur, quod in casu isto non statuitur con-
fessionem contra Matrimonium, propter rationem, qua
hic in litera redditur. Et est ratio: quia contra se
quisque testari potest, pro se vero minime, 14. q.
2. §. 1.

Præterea: iste non confitetur contra se, imò pro
se: unde iure communi non prodest ei talis confessio:
Nam iste petit separari ab uxore, quia dicit se cog-
novisse ejus consanguineam: si confiteretur aliquid
contra hoc, propter quod ei præjudicaretur, tunc vide-
retur standum sua confessioni: sed, ut dixi, speciale
est in Matrimonio, ubi non creditur viro vel uxori
in præjudicium conjugii, sed si confiteatur pro Ma-
trimonio contrahendo, bene statuitur confessioni: puta,

si petam aliquam in uxorem, & ipsa confiteatur Ma-
trimonium, præjudicatur ei, licet ipsa nollet me ha-
bere; quia modo directe confitetur contra se. Igitur
in d. textu agitur de conjugate, qui non stabat
pro Matrimonio; sed quærebat ejus dissolu-
tionem.

Secus dicendum foret de conjugate vel conju-
gibus, qui stant pro Matrimonio; quia non pe-
tunt Matrimonium dissolvi, sed in eo perseve-
rare volunt; iudex autem ex officio inquirit,
vel tertius accusat; tunc confessio utriusque si-
mul cum impediementi fama sufficit; arg. cap.
4. 35. q. 6. Si duo, vel tres viri consanguinitatem
jure jurando firmaverint, vel ipsimet forte confesse-
ruerint, conjugia dissolvantur. Si verè neutrum con-
tulerit, Episcopi eos per Baptismum, per fidem, per
iudicium Christi in vera obedientia obtestentur, qua-
tenus palam faciant, utrum se (sicut est fama) con-
sanguineos recognoscant; si negaverint, sibi ipsis re-
linquendi sunt &c. Ubi Gloss. verb. *Confessio*, ait:
Si eos consanguineos fama publica nuntiet, qua ha-
betur pro uno teste, idem est si unus confitetur, secun-
dum Baz.

Quinimò multi putant, tali casu sufficere
confessionem alterius tantum conjugis, etiam
absque fama. Quia verisimile non est, velle
contra se ipsum falsum deponere. Unde Gloss.
cap. 10. de Despons. impub. verb. *Evassisse*, ait:
Cui creditur in hoc quod contra se confitebatur, aliàs
staretur verbo viri. Sequitur Covar. cum Aliis, à Covar.
se citatis, 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 4. nisi
(inquit) sit aliqua collusionis præsumptio.

Propter quod collusionis periculum (inquit
Sanchez sup. n. 35. ubi recedit à d. Gloss. mo-
tus, quia res nimis ardua est) relinquitur arbi-
trio iudicis; an talis confessio utriusque conju-
gis pro Matrimonio stantis sufficiens sit; ut
scilicet prius Matrimonium dissolvatur; & de-
tur potestas utrique transeundi ad alias nuptias.
Enimverò, seclusa hæc potestate ab Ecclesia
concessa, transitus iste rarissime licet, propter
periculum scandali; est conjuges in foro con-
scientiæ certi forent de invaliditate.

Hic sisto gradum, & ab his, qui dubitant de
valore sui Matrimonii, transeo ad eos, qui cer-
ti sunt; & nihilominus hic & nunc carent iure
petendi debitum, quod aliàs haberent. Erir ita-
que

CONCLUSIO XII.

Affinitas in primo vel secundo
gradu superveniens Matrimonio,
privat incestuosum iure petendi
debitum.

DE hac Conclusionem plura extant cap. sub
Titulo de Eo qui cognovit consanguineam uxoris suae,
quæ operæ pretium erit hic describere, ut veritas clarius eluce-
scat. Incipio

379. Quid si conjuges stent pro Matr.

Creditur ipse, ex c. 4. 35. q. 6.

An sufficiat confessio alterius tantum.

380. Opinio Sanchez.

381. Probatur Conclus. ex c. 1. de Ed